

İMMUNOMODULYATORLARIN TƏTBİQİNİN XRONİK TONZİLLİTLƏRİN MÜALİCƏSİNDƏ ƏHƏMİYYƏTİ

Əbilova F.A., Sücəddinova A.C., Şadlinskaya A.A., Hüseynova M.Ə.
Azərbaycan Tibb Universiteti. Otorinolarinqologiya kafedrası. Bakı, Azərbaycan

Nəşr tarixi: Dekabr 2019

*Əlaqə üçün məlumatlar: AZ 1022, Bakı, S. Vurgun küç 41; e-mail: a_farida80@mail.ru

İşin məqsədi: Tonzillektomiyaya əks və əsas göstərişlər olmadıqda, xəstəliyin remissiya və kompensasiya mərhələsinə nail olmaq üçün və badamcıqların immun funksiyasını qorumaq məqsədilə konservativ müalicədə immunomodulyatorların təsirinin öyrənilməsi. aparılmalıdır.

Material və metodlar: Müşahidələr 1 il müddətində ambulator şəraitdə aparılmışdır. Əsas kriteriya kimi anamnezində xroniki tonzillit olan xəstələrin angina residivi ilə kompleks müalicəsində immunomodulyatorların sağaldıqdan sonra təyin olunub, olunmaması olmuşdur. Xəstələr iki qrupa ayrılmışdır: 50 nəfərdən ibarət əsas qrup, hansını ki kompleks müalicəsində immunomodulyatorlar istifadə olunmuşdur, və 30 nəfərdən ibarət kontrol qrupda təyin olunmamışdır. Anginanın fonunda bütün xəstələrə ambulator şəraitdə standart antibakterial terapiya aparılmışdır.

Nəticələr: Angina residivlərinin sayı əsas qrupda 2 dəfə az (7 xəstədə, 14%), kontrol qrupda 7 xəstədə (23,3%); ilkin müşahidə dövründə isə əsas qrupda 8 (16%), kontrol qrupda isə 10 (33,3%) olmuşdur. Eyni zamanda ümumi vəziyyətin və damaq badamcığının vəziyyətinin pisləşməsi əsas qrupda 20 (40%) xəstədə, kontrol qrupda 13 (42%) xəstədə olmuşdur. Beləliklə xronik tonzillitin kəskinləşməsi (angina və pisləşmə) 6 ay ərzində əsas qrupda 33 halda (66%), 25 (83,3%) halda isə kontrol qrupda olmuşdur.

Yekun: Kompleks müalicədə immunomodulyatorun üstünlüyünü və angina residivlərini, damaq badamcıqlarının və ümumi vəziyyətin pisləşməsinin tezliyinin azalması, patoloji prosesin gedişatının pisləşməsinin qarşısının alınmasının kliniki üstünlüyünü göstərdi.

Açar sözlər: obstruktiv sindrom, xorultu, apnoe, adenoidlər

THE IMPORTANCE OF IMMUNOMODULATORS IN TREATMENT OF CHRONIC TONSILLITIS

Abilova F.A., Sujaddinova A.A., Shadlinskaya A.A., Huseynova M.A.
Azerbaijan Medical University, Department of Otorhinolaryngology. Baku, Azerbaijan

Publication date: December 2019

*Contact information: AZ 1143, Baku, S.Vurgun street 41; e-mail: a_farida80@mail.ru

Purpose of the study: to study the effect of immunomodulators during the conservative treatments to attain remission and compensation stage and protect immune function of tonsils when there is no indication for tonsillectomy.

Material and methods: Observation were held in 1 year in ambulatory condition. Important criteria is prescription of immunomodulators in recovery period of patients with chronic tonsillitis anamnesis as a part of complex treatment. The patients were divided treatment and control group. Immunomodulators added to complex treatment to 50 patients with treatment group. 30 patients members of control group receive a standart treatment. All patients with Strep throat prescribed the antibacterial therapy.

Results: The residue decrease twice less (7 patients 14%) in treatment group, 7 patients 23,3% in control group. There were 8 patients (16%) treatment group and 10 patients (33,3%) in during early observation period. The same moment the complication the condition of general health and palatine tonsil in treatment group 20 (40%) patients, 13 patients (42%) control group.

Thereby the acuteness of chronic tonsillitis (strep throat and complication) have been 33 patients (66%) in treatment group, 25 patients (83,3%) in control group.

Conclusion: The advantage of immunomodulators application in complex treatment are reduced the residues and incidence of acute tonsillitis.

Key words: Immunomodulator, tonsillitis, immun system

Giriş. Orqanizmin yerli və humoral sisteminin formalaşmasında damaq badamcıqlarının rolunu araşdırmaq məqsədi ilə son illərdə bir çox elmi işlər bu mövzuya həsr olunmuşdur. Bakterioloji və sitotoksik effektə malik, leykositar mənşəli təbii antibiotiklərin sintezi, (defenzinlər, laktoferrinlər), proteolitik fermentlərin (proteaza, lipaza qlyukoizidlər, fosfotazalar) və lizosimin sintezi, limfopoetik toxumalarda gedən proseslər, antitellərin və sekretor immunoqlobulinlərin əmələgəlməsi, faqositlərin miqrasiya prosesinin requlyasiyası, ekzositoz, faqositoz və digər funksiyalar damaq badamcıqlarının insanın müdafiə-uyğunlaşma reaksiyalarında mühüm rolunu göstərir. Limfoid toxumasında B antigenlərin və T hüceyrələrin tanınması və təqdimatı lakunalarda gedir və antigen spesifik B və T hüceyrə reaksiyaları nəticəsində immun cavab reaksiyası formalaşır və fəaliyyətə başlayır. Xroniki tonzillit zamanı damaq badamcıqlarındakı iltihabi proses daha qabarıq xarakter alır və yalnız lakunalar sahəsində deyil, həmçinin limfatik və qan damarları daxil olmaqla badamcıqın daha dərin qatlarına yayılır. Xroniki tonzillit damaq badamcıqlarında davamlı iltihabi proseslə özünü göstərən infeksiyon allergik xəstəlik hesab olunur. Özünü morfoloji olaraq alterasiya, eksudasiya və proliferasiya kimi göstərir və bu səbəbdəndə

orqanizmin təbii rezistentli faktorlarının tükənməsinə gətirir, immunitetin humoral və hüceyrə bəndlərinin pozulmasına səbəb olur. Kliniki olaraq xroniki tonzillit özünü periodik olaraq anginaların kəskinləşməsi kimi, bir çox hallarda ürək-damar endokrin, böyrəklər və oynaqlar tərəfindən patoloji dəyişikliklər, regionar limfadenit ağırlaşmalar kimi özünü göstərir.

Kliniki-immunologiya cəhətdən xroniki tonzillit ikincili immunodefisit vəziyyət kimi qiymətləndirilir, humoral və hüceyrə immunitetindəki disbalans kimi qiymətləndirilir. Eyni zamanda da immun disbalans xəstəliyin xroniki gedişinin səbəbi olur. Hüceyrə immunitetinin pozulması özünü qanda aktiv T hüceyrələrin və faqositar aktivliyi olan neytrofillərin azalması kimi göstərir. Bununla əlaqəli olaraq damaq badamcıqlarının yerli immunoloji aktivliyi zəifləyir və immunoloji funksiyasının dekompensasiyasına gətirib çıxarır, bu isə öz növbəsində xəstəliyin toksik allergik formasının yaranmasına səbəb olur. Damaq badamcıqlarının immunoloji funksiyasının pozulma dərəcəsi vacib kliniki proqnostik kriteriya kimi qiymətləndirilir, və tonzillektomiyanın zərurətliyini artırır.

Xronik tonzillitin iki kliniki forması: aydın klinik mənzərəsi olmayan və damaq badamcıqlarında yerli dəyişikliklərlə müşahidə

olunan (kompensasiya mərhələsi) anginasız forma və anginalarla tez-tez təkrarlanan forması ayırd edilir (subkompensə mərhələsi). Xronik tonzillitin kəskinləşməsi il ərzində 1-3, hətta 5-6 dəfəyə qədər ola bilər.

İşin məqsədi: Tonzillektomiyaya əks və əsas göstərişlər olmadıqda, xəstəliyin remis-siya və kompensasiya mərhələsinə nail olmaq üçün və badamcıqların immun funksiyasını qorumaq məqsədilə konservativ müalicədə immunomodulyatorların təsirinin öyrənilməsi olmuşdur.

Material və metodlar: Xronik tonzillitin müalicəsində müalicəsi immunotrop preparatlarla yanaşı yerli və ümumi təsirli kompleks müalicəni özündə birləşdirir. Kliniki tədqiqatlar göstərib ki, immunomodulyatorların istifadəsitənəffüs yollarının kəskin və xroniki xəstəlikləri zamanı, iltihab və intoksikasiya əla-mətlərinin azalmasına, sağalmanın və ümumi vəziyyətin yaxşılaşmasını tezləşdirir. İkincili immunodefisit ilə müşahidə olunan xronik və residivləşən iltihabı xəstəliklər zamanı yerli immunomodulyatorların istifadəsinin xüsusi əhəmiyyətini qeyd etmək olar. İmmunomodulyatorların əsas xüsusiyyəti faqositar hüceyrələrin (monositlərin, makrofaqların, neytrofil-lərin, təbii killerlərin) funksional metobolik aktivliyinə seçici təsiridir, hansıki nəticədə onların funksional-metobolik aktivliyini artırır və ya azaldır. İmmunomodulyatorlar T və B limfositlərin proliferasiyasını reqlə edir, alfa və qammainterferonunun endogen interferonun sintezini stimule edir, immunoqlobulin G, M, A və onların affinitetlərin səviyyəsini yüksəldir. Makrofaqların və monositlərin funksional vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, intoksikasiyon sindromun və iltihabın davamlılığının azalmasına səbəb olur. Bunlardan əlavə immunomodulyatorların bir neçə mexanizmlərlə realizə olunan antioksidant təsiri də var: düz antoksidant təsir, reaksiyon birləşmələrin inaktivasiyası, antioksidant fermentlərin aktivliyinin tənzimi, makrofaqlar tərəfindən aktiv radikalların (oksigen və hidrogen peroksidi)

sistezinin azalması. Bu mexanizmlər iltihab prosesinin tez zamanda məhdudlaşmasına və orqanizmin müdafiə funksiyasının korreksiyasına gətirib çıxarır.

Praktikada xronik iltihab prosesin müalicəsinin effektivliyi yüksəltmək və LOR orqanlarının patologiyası ilə yanaşı kəskin respirator infeksiyon xəstəliklərin simptomlarını azaltmaq məqsədi ilə kompleks terapiyada immunomodulyatorlar istifadə olunur. Bununla yanaşı, immunomodulyatorun LOR orqanlarının xroniki xəstəliklərin gedişatına, xəstəliyin kəskinləşməsinə və remissiyanın davamlılığına təsiri hələdə öyrənilməməkdədir.

Xronik tonzillitin kompleks müalicəsində yerli immunomodulyatorların təsirini öyrənmək üçün klinik praktikada prospektiv müşahidələr aparılmışdır.

Müşahidələr 1 il müddətində ambulator şəraitdə aparılmışdır. Əsas kriteriya kimi anamnezində xroniki tonzillit olan xəstələrin angina residivi ilə kompleks müalicəsində immunomodulyatorların sağaldıqdan sonra təyin olunub, olunmaması olmuşdur. Xəstələr iki qrupa ayrılmışdır: 50 nəfərdən ibarət əsas qrup, hansınıniki kompleks müalicəsində immunomodulyatorlar istifadə olunmuşdur, və 30 nəfərdən ibarət kontrol qrupda təyin olunmamışdır. Anginanın fonunda bütün xəstələrə ambulator şəraitdə standart antibakterial terapiya aparılmışdır. Kəskin proses söndükdən sonra müalicə sxem üzrə verilmişdir: 1 tab gündə 4 dəfə (5 gün), sonrakı müddətdə 2 gün fasilədən sonra 1 tab-dan gündə 4 dəfə (15 gün). Xəstələrin sonrakı müşahidəsi 30 gün, 6 və 12 ay olmuşdur. Tədqiqatın birinci meyarı müşahidə dövründə keçirilən anginaların miqdarı, ikincisi isə lakunalarda olan dəyişikliklər (irin möhtəviyyətinin çoxalması, ödem, damaq badamcığı toxumasının pıxtılaşması, ümumi vəziyyətin pisləşməsi) və kəskin respirator xəstəliklərin çoxalması götürülmüşdür.

Tədqiqatın nəticələri və onların müzakirəsi: Farinqoskopiyada damaq badamcığı-

nin vəziyyəti dəyərləndirilən zaman əsas və kontrol qrupda olan 45 xəstədə (45%) badamcıqların iltihabı hipertrofiyası ilə birlikdə, xəstələrin yarısından çoxunda isə lakunalarda kazeoz detrit müşahidə olunmuşdur.

Müşahidələrimizin ilk 30 günlük nəticələrinə görə əsas qrupun 96,8%-də kontrol qrupun 92%-də anginalar müşahidə olunmuşdur. 1-2 xəstədə təkrari angina, 5 (10%) və 8 (26,6%) xəstədə isə damaq badamcıqlarının vəziyyətinin pisləşməsi olmuşdur. Hər 2 müşahidə qrupundan yalnız 1 xəstədə KRX ilə xəstələnmə halı müşahidə olunmuşdur. Ümumilikdə xronik tonzillitin kəskinləşməsi (angina və pisləşmə) 30 gün ərzində əsas qrupda 6 halda (12%), kontrol qrupda isə 7 (23,3%) halda rast gəlinmişdir.

Beləliklə angina residivlərinin sayı əsas qrupda 2 dəfə az (7 xəstədə, 14%), kontrol qrupda 7 xəstədə (23,3%); ilkin müşahidə dövründə isə əsas qrupda 8 (16%), kontrol qrupda isə 10 (33,3%) olmuşdur. Eyni zamanda ümumi vəziyyətin və damaq badamcığının vəziyyətinin pisləşməsi əsas qrupda 20 (40%) xəstədə, kontrol qrupda 13 (42%) xəstədə olmuşdur. Beləliklə xronik tonzillitin kəskinləşməsi (angina və pisləşmə) 6 ay ərzində əsas qrupda 33 halda (66%), 25 (83,3%) halda isə kontrol qrupda olmuşdur.

Yekun: Aralıq nəticələr xəstələr arasında, ilkin 30 günlük və sonrakı uzunmüddətli müşahidələr, kompleks müalicədə immunomodulyatorun üstünlüyünü və angina residivlərini, damaq badamcıqlarının və ümumi vəziyyətin pisləşməsinin tezliyinin azalmasını göstərdi. İmmunomodulyatorların tətbiqi xronik tonzillit olan xəstələrdə, ağırlaşmaların və patoloji prosesin gedişatının pisləşməsinin qarşısının alınmasının kliniki üstünlüyünü göstərdi. Sonrakı müşahidələr bizə bu preparatların tonzillektomiyaya əks göstərişlər olan xəstələrdə remissiya və xəstəliyin qənaətbəxş gedişini izləməyə imkan verəcək.

Maliyyə mənbəyi: Yoxdur.

Maraqların toqquşması: Yoxdur.

Ədəbiyyat siyahısı.

1. *Быкова В.П., Бахтин А.А.* Эпителиальные структуры слизистых оболочек верхних дыхательных путей –связующее звено врожденного и адаптивного иммунитета // Российская ринология, 2016; 1:43-49
2. *Быкова В.П.* Состояние лимфоэпителиальных органов глотки у детей после местной иммуномодулирующей терапии //Архив патологии, 2011; 3: 43-50
3. *Гаращенко Т.И. Алферова М.В., Зеленкова И.В.* Иммуномодуляторы топического применения в профилактике и лечении хронического аденоидита у детей //Вестник оториноларингологии, 2011;2:62-65
4. *Гизингер О.* Комплексная терапия воспалительных заболеваний ЛОР- органов с использованием препарата ветерон //Врач, 2015; 10: 40-44
5. *Гизингер О., Коркмазов М., Щетинин С.* Иммуно-стимулирующая терапия при хроническом аденоидите у детей //Врач, 2015; 9: 25-29
6. *Карпова Е.П., Заплатников А.Л., Тулунов Д.А.* Иммунопрофилактика инфекций верхнего отдела респираторного тракта у часто болеющих детей // Вестник оториноларингологии, 2015; 5: 80-84
7. *Gupta V., Gupta M., Matreja P., Singh S.* Efficacy of Mometasone Nasal Spray in Children with Snoring due Adenoids // Clinical Rhinology: An International Journal, 2014; 7(1):1-4
8. *Liu X., Zheng Y., Tian P. et al.* The impact of tonsillectomy with or without adenoidectomy on voice: acoustic and aerodynamic assessments // J. Voice, 2015; 29 (3): 346-348
9. *Sadeghi-Shabestari M., JabbariMoghaddam Y., Ghaharri H.* Is there any correlation between allergy and adenotonsillar tissue hypertrophy? // Int. J. Pediatr. Otorhinolaryngol., 2011; 75(4); 589-591
10. *Sharon D.R., Shraddha M., Harold S.P.* Tonsillectomy and adenoidectomy // Pediatric clinics of NorthAmerica, 2013;4: 793-807